

KIRJALLINEN KYSYMYS 415/2014 vp

Lainauskorvauksien tason korottaminen

Eduskunnan puhemiehelle

Kirjastojärjestelmä on Suomen sivistyksen tärkeimpiä kulmakiviä. Jokaisella suomalaisella on taustaan tai varallisuuteen katsomatta mahdollisuus harrastaa kirjallisuutta ja kehittää lukutaitoaan.

Jotta meillä olisi lainattavaa kirjallisuutta, on kirjailijoiden voitava tulla taloudellisesti toimeen. Lainauskorvausjärjestelmästä saatavat korvaukset ovat tärkeä osa monien kirjailijoiden tuloja.

Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jonka pitäisi taata tekijälle korvaus siitä, että hänen teoksiaan lainataan kirjastoista. Lainauskorvauksiin valtion budjetissa varattu määräraha on tällä hetkellä vain 4,075 miljoonaa euroa.

Tämä käytännössä tarkoittaa sitä, että kirjailija saa yhdestä kirjastolainasta vain muutamia senttejä. Muissa Pohjoismaissa määrärahan taso on selvästi Suomea korkeampi. Esimerkiksi Tanskassa, jossa määräraha on 22 miljoonaa euroa vuodessa, tekijä saa suomalaisen kollegaansa verrattuna yli viisi kertaa suuremman korvauksen.

Epäkohta korostuu entisestään, kun vertaillaan Pohjoismaiden vuosittaisia lainamääriä. Suomen kirjastoista tehdään vuosittain lähes 100 miljoonaa lainaa, mikä on selvästi enemmän kuin muissa Pohjoismaissa. Vertailun vuoksi Tanskassa kirjastojen vuosittainen lainamäärä on noin 75 miljoonaa, Ruotsissa 90 miljoonaa ja Norjassa 40 miljoonaa. Myös Ruotsissa ja Norjassa määrärahan taso on selvästi Suomea korkeampi.

Lainauskorvaus perustuu Euroopan unionin vuokraus- ja lainausdirektiiviin, joka edellyttää,

että jos tekijä ei voi kieltää teoksensa lainaamista, on hänen saatava siitä asianmukainen korvaus. Lainauskorvauksen on tarkoitus myös kompensoida maksuttomasta lainaamisesta tekijälle aiheutuvaa tulonmenetystä. Suomessa tämä ei nykyisellä määrärahan tasolla toteudu.

Eduskunta on edellyttänyt lainauskorvausten pikaista korottamista useaan otteeseen, viimeksi syksyllä 2013. Sekä sivistysvaliokunta että valtiovarainvaliokunta ovat pitäneet välttämättömänä, että lainauskorvauksiin varattu määräraha korotetaan tasolle, jolla tekijät saavat kohtuullisen korvauksen teostensa lainaamisesta.

Lainauskorvausten nostaminen eduskunnan edellyttämälle kohtuulliselle tasolle mahdollistaisi myös opetus- ja tutkimuskirjastojen ottamisen mukaan korvauksen piiriin. Nykymuodossaan järjestelmä kohtelee eri kirjallisuuden lajeja eriarvoisesti.

Suomalainen kirjastolaitos on tärkeä ja tasarvoinen kulttuuripalvelu, josta on pidettävä kiinni. Kirjastolla on keskeinen merkitys suomalaisten lukutaidon ylläpitämisessä ja kehittämisessä sekä lukemisen edistämisessä. Kirjasto on myös pienen kielialueemme suosituin kulttuuripalvelu. Tästäkin syystä on erityisen tärkeää, että tekijät, jotka tarjoavat kirjastoille laadukasta sisältöä, saavat työstään kohtuullisen korvauksen.

Valtiontalouden tiukka tilanne asettaa tiukat raamit ja rajoittaa liikkumavaraa, mutta on syytä muistaa, että lainauskorvausjärjestelmässä kysymys on valtion menoissa hyvin pienestä mutta samaan aikaan periaatteellisesta kysymyksestä. Kirjallisuuden harrastamisen edistäminen lisää

KK 415/2014 vp — Tuomo Puumala /kesk

suomalalaisten osaamista ja hyvinvointia tuoden mahdollisia lisätuloja sekä säästöjä muilla yhteiskunnan sektoreilla.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko lainauskorvauksien tasoon tarkoitus tehdä korotusta, jotta eduskunnan ilmaisema tahto toteutuu?

Helsingissä 28 päivänä toukokuuta 2014

Tuomo Puumala /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Tuomo Puumalan /kesk näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 415/2014 vp:

*Onko lainauskorvauksien tasoon tarkoi-
tus tehdä korotusta, jotta eduskunnan il-
maisema tahto toteutuu?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Yleisistä kirjastoista tapahtuvasta teosten lainaa-
misesta maksettavan lainauskorvauksen taso on
ollut julkisessa keskustelussa ja myös eduskun-
nassa esillä useaan otteeseen. Laajalla rintamalla
on todettu, että korvaus on varsin alhaisella tasol-
la ja pidän sen nostamista tärkeänä asiana.

Suomessa lainauskorvaus on järjestetty mak-
settavaksi valtion talousarviosta. Lainauskor-
vausta koskevaa tekijänoikeuslain muutosta esi-
tettäessä katsottiin, että vuokraus- ja lainausdi-
rektiivin edellyttämä lainauskorvaus on tarkoi-
tuksenmukaisinta ja taloudellisinta järjestää otta-
malla valtion talousarvioon vuosittain määrära-
ha korvauksia ja korvausjärjestelmästä aiheutu-
via kustannuksia varten. Ratkaisulla myös vältet-
tiin se, ettei lainauskorvauksesta aiheudu kunnil-
le ja niiden kirjastoille taloudellista ja hallinnol-
lista taakkaa.

Lainauskorvauksen taso Suomessa määrittäy-
 viime kädessä niiden taloudellisten ja muiden
reunaehtojen mukaan, jotka valtion talousarviol-
le ja sen määrärahoille asetetaan. Euroopan unio-
nin tuomioistuimen tuomio C-271/10 ja sen pe-
rustelut osoittavat, että jäsenvaltioilla on varsin
suuri harkintavalta lainauskorvauksen järjestä-
misessä ja myös sen suuruuden mitoittamisessa.

Mainittu oikeustapaus koski Belgian lainsäädäntöä, jossa lainauskorvauksen kiinteäksi mää-
räksi vuodessa oli Kuninkaan päätöksellä säädetty 1 euro tai 0,5 euroa henkilöä kohti. Korvaus oli sama riippumatta siitä, kuinka paljon henkilö teki lainauksia. Näin säädetystä korvauksesta tuomioistuini totesi, että korvauksen määrä ei voi olla puhtaasti symbolinen ja että maksettavan korvauksen määrässä olisi otettava huomioon saataville saattamisen laajuus ja lainaamalla yleisön saataville saatettujen kohteiden määrä.

Tuomioistuini ei päätöksessään ottanut kuitenkaan kantaa siihen, minkä suuruinen korvauksen tulisi olla. "Yleisölle lainauksesta tekijöille maksettavan korvauksen määrän määrittämiskriteereistä erityisesti on muistutettava, ettei ole mitään objektiivista syytä, jonka perusteella unionin tuomioistuini voisi vahvistaa yhdenmukaisen korvauksen määrittämisessä noudatettavat yksityiskohtaiset säännöt; tällainen vahvistaminen johtaisi väistämättä siihen, että unionin tuomioistuini asettuu jäsenvaltioiden paikalle, joita ei direktiivissä 92/100 velvoiteta noudattamaan mitään erityisiä kriteerejä. Näin ollen yksin jäsenvaltioiden tehtävänä on määrittää alueellaan asianmukaisimmat kriteerit varmistaakseen unionin oikeuden ja erityisesti direktiivin 92/100 rajoissa, että kyseistä unionin oikeuden käsitettä noudatetaan (ks. analogisesti em. asia SENA, tuomion 34 kohta). Tässä yhteydessä on niin, että direktiivin 92/100 5 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaan jäsenvaltioille on jätetty suuri harkintavalta. Nämä nimittäin voivat vahvistaa yleisölle lainauksesta tekijöille maksettavan korvauksen määrän omien kulttuurinedistämistavoitteidensa mukaan." (Tuomion C-271/10 perustelukappaleet 35 ja 36)

Vastauksessa lainauskorvauksia koskevaan kirjalliseen kysymykseen KK 399/2012 vp katsottiin, että on perusteltua pyrkiä vähitellen nostamaan korvausten tasoa. Tässä yhteydessä on syytä viitata myös samaa asiaa koskeneeseen kysymykseen KK 342/2013 vp annettuun vastaukseen, jossa tämä tavoite on edelleen vahvistettu. Keinot tilanteen pikaiseksi parantamiseksi ja lainauskorvauksen tason nostamiseksi ovat osoittautuneet varsin rajallisiksi. Valtiontalouteen tehtyjen määrärahavähennysten ja edelleen jatkuvien määrärahojen vähentämispaineiden vuoksi lainauskorvauksen tason tuntuva korottaminen ei ole mahtunut valtiontalouden useampia vuosia kattavaan suunnittelukehikkoon. Taloustilanne vaikuttaa kulttuurin kaikkiin osa-alueisiin, myös lainauskorvauksen vaikutusalueeseen.

Lainauskorvausmäärärahaan on tämän hallituksen aikana saatu korotuksia niin, että määräraha nousi useamman vuoden samalla tasolla olleesta 3 miljoonasta eurosta runsaaseen 3,8 miljoonaan euroon vuonna 2013 ja tänä vuonna edelleen 4,1 miljoonaan euroon. Lainauskorvauksen taso on tällä hallituskaudella noussut vuosina 2011-2014 yli 33 prosenttia.

Näidenkin korotusten jälkeen lainauskorvauksen taso on vielä jäljessä yleisestä pohjoismaisesta tasosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on jatkaa sitä nousujohteista kehitystä, joka lainauskorvaustason nousussa on viime vuosina tapahtunut ja jolla lainauskorvauksen korottaminen asianmukaiselle tasolle voitaisiin toteuttaa.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2014

Kulttuuri- ja asuntonministeri Pia Viitanen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 415/2014 rd undertecknat av riksdagsledamot Tuomo Puumala /cent:

Är det meningen att höja nivån på ersättningarna för utlåning, så att riksdagens uttalade vilja uppfylls?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Nivån på de ersättningar som utbetalas för utlåning av verk från allmänna bibliotek har debatterats offentligt och även debatterats i riksdagen i flera omgångar. Man har på bred front konstaterat att ersättningsnivån är mycket låg, och jag anser det viktigt att höja den.

I Finland utbetalas ersättningarna med medel ur statsbudgeten. Då en ändring av upphovsrättslagen föreslogs, ansågs det mest ändamålsenligt att ordna den ersättning som förutsätts i direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter genom att årligen inkludera medel i statsbudgeten för ersättningarna och sådana kostnader ersättningsystemet ger upphov till. Därmed undvek man också att belasta kommunerna och de kommunala biblioteken ekonomiskt och administrativt.

I sista hand bestäms ersättningsnivån i Finland enligt de ekonomiska och övriga ramvillkor som ställs på statsbudgeten och budgetanslagen. Den dom jämte domskäl som Europadomstolen gett i mål C-271/10, visar att medlemsstaterna beretts stort utrymme för en skönsässig bedömning i fråga om hur ersättningsystemet i respektive land utformas och dimensioneras.

Detta rättsfall gällde den belgiska lagstiftningen, där ersättningen för utlåning genom Konung-

ens beslut fastställts till ett schablonbelopp om 1 euro eller 0,5 euro per år och låntagare. Ersättningen var densamma, oavsett antalet lån per enskild låntagare. Om den ersättningen som här fastställts genom förordning konstaterade domstolen att ersättningsbeloppet inte får vara rent symboliskt och att man vid fastställandet av det belopp som ska betalas till upphovsmannen bör beakta upplåtelsens omfattning och antalet alster som upplåtits till allmänheten.

I avgörandet tog domstolen dock inte ställning till hur stor ersättningen bör vara.

"Vad närmare bestämt beträffar kriterierna för fastställande av storleken av den ersättning som ska betalas till upphovsmännen vid offentlig utlåning gäller följande. Det saknas objektiva skäl som motiverar att gemenskapsdomstolen fastställer precisa regler för beräkningen av en enhetlig ersättning vilket med nödvändighet skulle innebära att domstolen satte sig i medlemsstaternas ställe, vilka i direktiv 92/100 inte åläggs att tillämpa något speciellt kriterium. Av detta följer att det enbart är medlemsstaterna som har rätt att, inom sina territorier, fastställa de mest relevanta kriterierna för att, inom de gränser som följer av gemenskapsrätten, och i synnerhet av direktiv 92/100, säkerställa att det gemenskapsrättsliga begreppet iakttas (se, analogt, domen i det ovannämnda målet SENA, punkt 34.) Ordalydelsen i artikel 5.1 i direktiv 92/100 ger medlemsstaterna stort utrymme för skönsässig bedömning. Medlemsstaterna kan nämligen fastställa storleken av den ersättning som ska betalas till upphovsmännen vid offentlig utlåning med beaktande av sina egna kulturfrämjande syften." (Domskälen i mål C-271/10, punkterna 35 och 36.)

I svaret på det skriftliga spørsmålet SS 399/2012 rd, ansågs det är motiverat att eftersträva en stegvis höjning av ersättningarna. I detta sammanhang är det också skäl att hänvisa till svaret på det skriftliga spørsmålet Ss 342/2013 rd, som bekräftar denna målsättning. Metoderna för att i snabb ordning tillrättalägga situationen samt höja ersättningsnivån har visat sig vara rätt begränsade. På grund av de nedskärningar av budgetmedlen i den statliga ekonomin som företagits och de krav som alltjämt ställs, har det inte funnits utrymme för några planer på en kännbar höjning av ersättningsnivån, som skulle sträcka sig över flera år. Det ekonomiska läget påverkar samtliga kultursektorer, inklusive ersättningarna för utlåning från de allmänna biblioteken.

Budgetanslagen för ersättningarna har emellertid kunnat höjas under denna regerings mandatperiod så att de, från att i flera års tid ha legat på tre miljoner euro, år 2013 steg till drygt 3,8 miljoner euro och i år vidare till 4,1 miljoner euro. Under denna regerings mandatperiod har ni-

vån på ersättningarna stigit med över 33 procent åren 2011-2014.

Också efter dessa höjningar släpar ersättningsnivån emellertid efter den allmänna nordiska nivån.

Upphovsmän till böcker och andra alster som lånas ut från allmänna bibliotek förtjänar en ersättning för utlåningen. Emellertid kan man inte genomföra en höjning av nivån på ersättningarna till allmän nordisk nivå utan att dra ner på budgetmedlen för övriga kultursektorer, och därmed vålla dem avsevärd skada. Undervisnings- och kulturministeriets mål är att då statens ekonomiska läge förbättras få till stånd en höjning av de statliga budgetmedlen för kultursektorn, varigenom ersättningarna för utlåningarna kan höjas till en adekvat nivå.

Undervisnings- och kulturministeriets mål är att fortsätta på den positiva utvecklingen angående nivån på utlåningsersättningarna som skett under de senaste åren, och med vars hjälp man kunde uppnå att ersättningarna höjs till tillbörlig nivå.

Helsingfors den 17 juni 2014

Kultur- och bostadsminister Pia Viitanen